

2. Гончарова Н. О., Патрикєєва О. О., Каменєва І. В. Економічна освіта в Україні (висновки за результатами дослідження). Управління освітою. – 2019 рік. – Випуск 8 (416). – С. 30-43. [Електронний ресурс]. Доступно:

<https://lib.iitta.gov.ua/717444/1/Економічна%20освіта%20в%20Україні.pdf>

3. Чубукова О.Ю., Пономаренко І.В. Інноваційні технології доповненої реальності для викладання дисциплін у вищих навчальних закладах України. [Електронний ресурс]. Доступно: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/11227/1/20_27.pdf

Гораш К. В.,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник

відділу інновацій та стратегій розвитку освіти,

Інститут педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

ШКІЛЬНИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА ГІМНАЗІЇ

В умовах модернізації освіти України для закладів загальної середньої освіти актуальними є питання створення сучасного освітнього середовища, яке б дало змогу досягнути мети повної загальної середньої освіти – «всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» [3].

Важливим завданням для сучасної школи є створення саме *інноваційного освітнього середовища*, яке б сприяло формуванню в учнів ключових компетентностей необхідних для успішної життєдіяльності в сучасному *інноваційному світі*, серед яких – громадянські та соціальні, що ґрунтуються на ідеях і принципах демократії, гуманізму, рівності людей у правах тощо.

У наукових дослідженнях *інноваційне освітнє середовище* визначено та обґрунтовано як організований простір закладу освіти, який дає змогу зосередити інноваційний потенціал, людські та матеріальні ресурси на забезпечення якості освітнього процесу шляхом запровадження освітніх інновацій [4]; система спеціально створених умов, що дають змогу якісно змінювати освітнє середовище закладу освіти та забезпечити мотивацію учнів до навчання й саморозвитку впродовж життя в умовах змін та їхню готовність змінюватись і змінювати навколишній світ [1].

Організація *інноваційного освітнього середовища гімназії* передбачає створення умов, що сприятимуть якості освітнього процесу на рівні базової середньої освіти та успішній соціалізації учнів, які вже пройшли ранню і первинну соціалізацію в сім'ях, закладах дошкільної освіти, початковій школі та здатні свідомо бути суб'єктами освітнього процесу й ідентифікувати себе як громадяни України з українською нацією, обирати ідеали і еталони поведінки тощо. У цьому процесі важко переоцінити роль навчальної літератури, шкільних підручників зміст яких має відображати реальне життя країни та світу і розвивати критичне мислення й дослідницькі навички учнів гімназії.

Шкільний підручник розглядається вітчизняними й закордонними дослідниками як інструмент для створення ідентичності молодих поколінь [2; 5; 6]; у наукових працях активно

розглядаються проблеми оновлення змісту навчальної літератури та розроблення нової формули створення сучасного шкільного підручника, що зумовлено новими парадигмами шкільної освіти XXI століття та інтенсивними змінами освітнього простору під впливом різних чинників, зокрема активного розвитку й запровадження інформаційних технологій і необхідності збереження загальнолюдських цінностей [1; 5].

Відкритим залишається питання – наскільки підручники для середньої ланки повної загальної освіти відповідають сучасним дидактичним концепціям та адаптовані до сучасних потреб суспільства щодо формування соціальної компетентності, зокрема комунікативної, екологічної, економічної, інформаційної, політичної соціалізації учнів гімназії. В учнів гімназії (віком 10-14 років) інтенсивно відбуваються процеси особистісного, фізичного, духовного та соціального розвитку; в їхній свідомості створюється певна картина реальності та формуються переконання і ставлення до різних соціальних фактів і в цілому до навколишнього світу. Це сприяє вдосконаленню в учнів навичок суб'єктивного самооцінювання та оцінювання різних фактів, подій й явищ та спонукає до активної взаємодії із середовищем, зокрема шкільним, вибору ідеалів, моделей поведінки тощо.

Місією сучасної школи є підготовка учнів до життя в реальному світі, тому зміст сучасного підручника має відображати реальність світу і в той же час забезпечити приклади просоціальної (позитивної, соціально активної, громадянської) поведінки, що ґрунтується на загальнолюдських цінностях і власних цінностях, переконаннях та потребах учнів [5].

Функціонально змінилась формула шкільного підручника:

- зміст і структура традиційного підручника ґрунтується на консервативній ідеології традиційної школи; навчальна книга була «збірником знань», передача яких здійснювалась авторитарними методами; тексти та завдання мали наказовий характер і відігравали в комунікації з учнем роль поширення монодікурсивного громадського порядку, навчали учня адаптуватись до умов життя [5];

- сучасний підручник (для Нової української школи) має стати ефективним інструментом для реалізації мети освіти [3], забезпечити на засадах демократизму, людиноцентризму розвиток особистості та соціалізацію; спонукати учня до творчого пошуку в розв'язанні завдань, формувати критичне мислення й інформаційну грамотність та активну громадянську позицію.

Формування інформаційної грамотності є також важливим завданням шкільного підручника, оскільки сучасний розвиток навчальної літератури відбувається на фоні інтенсивного розвитку засобів масової інформації, що впливає на зміщення підручника з позиції основного джерела інформації. Безумовно, альтернативою стали електронні підручники, які забезпечують функції підручника сучасними засобами передачі інформації. Основною відмінністю шкільних підручників від ЗМІ є те, що інформація в підручниках підлягає фаховій експертизі на достовірність текстів та відповідність усім гігієнічним нормам і вимогам засобів її передачі учням. Інформацію в ЗМІ, Вікіпедії тощо не можна назвати в повній мірі достовірною, особливо інформація в інтернет-джерелах потребує попереднього перегляду вчителем для рекомендації учням.

Отже, інноваційне освітнє середовище сучасної гімназії потребує такого інструментарію як підручники й інша навчальна література та навчальні електронні інформаційні джерела, в яких учень крім знань і завдань для інтелектуального розвитку буде мати змогу досліджувати реальність, здобувати досвід комунікації в соціумі, конструктивного спілкування, громадської активності та патріотизму на реальних прикладах сучасників та національних героїв.

Ключові слова: шкільний підручник, соціалізація учнів гімназії, інноваційне освітнє середовище .

Список літератури

1. Барановська О. В. Шкільний підручник в умовах нового освітнього середовища. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць / [ред. кол. ; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Педагогічна думка, 2018. – Вип. 21. – . 20 – 30.
2. Гораш К. В. Сучасний шкільний підручник: передумови змін. Проблеми сучасного підручника: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання), 14 травня 2019 р., К.: Педагогічна думка, 2019. – С. 38-40.
3. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2017. –№ 38–39. – С. 380. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>
4. Шапран О. І. Створення інноваційного освітнього середовища в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / О. І. Шапран, Ю. П. Шапран. – Режим доступу : <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2010-09/10soitpt.pdf>
5. Zalewska Ewa Dyskurs Podręcznikowy, między tradycją a zmianą: casus niemieckich podręczników do klas początkowych. *Colloquium. Edukacja – Polityka – Historia*, kwartalnik, 2018, nr 4. s. 127-142
https://www.colloquium.elsite.eu/images/numery/4_2018/Angielski/E._Zalewska.pdf [otwarto: 02.04.2020].
6. Szyller Aleksandra Podręczniki zintegrowane dla edukacji wczesnoszkolnej – koncepcja autorów a perspektywa uczniowska. *The Central European Journal Of Social Sciences And Humanities (CEJSH)*. 2018, Issue 2, s. 59-72. <http://doi-10.21697/fp.2018.2.05> .

Горошкін І. О.,

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу навчання іноземних мов,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

ПІДРУЧНИК ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ 5 КЛАСУ ГІМНАЗІЇ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Одним із головних завдань української освіти є реалізація компетентнісного підходу, формування в учнів ключових компетентностей, що дають змогу людині всебічно розвиватись як особистості, швидко реагувати на виклики сьогодення. Формування ключових компетентностей розпочинається ще в початкових класах, тож у 5 класі гімназії цю роботу продовжують на засадах наступності й перспективності. Провідним засобом навчання іноземних мов є підручник, який має відповідати соціальному замовленню й бути потужним інструментом формування ключових компетентностей учнів 5 класів гімназії. Розглянемо докладніше тематичний аспект формування ключових компетентностей п'ятикласників, що обов'язково має бути відображеним у підручниках іноземної мови.

Елементом такої ключової компетентності, як *спілкування державною (і рідною в разі відмінності) мовами*, є вміння використовувати українознавчий компонент у всіх видах мовленнєвої діяльності. Наголосимо, що в 5 класі на уроках іноземної мови державна мова майже не застосовується. Тому формування ціннісного ставлення, складниками якого є гордість учнів за Україну, її мову та культуру, розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземної мови, а також готовність до міжкультурного діалогу, відбувається